

ความชอบธรรมทางการเมืองกับการสื่อสารเชิงคุณธรรม
ในสังคมประชาธิปไตย*

POLITICAL LEGITIMACY AND MORAL COMMUNICATION
IN A DEMOCRATIC SOCIETY

พระมหาธณวัฒน์ ปรียัติเมธี,
พระศรีวชิราภรณ์ (เกรียงไกร กิตติเมธี), ประยูร อรัญรุท
Phramaha Thanawat Pariyatmethi,
Phra Sriwachiraphorn (Kriangkrai Kittimethi), Prayoon Aranrut
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: thanawatyothajan@gmail.com

บทคัดย่อ

ในโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและหลากหลาย ทั้งในด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม บทบาทและความหมายของหน้าที่พลเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปจากกรอบแนวคิดแบบเดิมที่เน้นเพียงการปฏิบัติตามกฎหมาย การใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการจ่ายภาษีเท่านั้น สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การกดขี่ทางอำนาจ และการขยายตัวของระบบข้อมูลข่าวสารในยุคดิจิทัล ส่งผลให้ความเป็นพลเมืองจำเป็นต้องมีความตระหนักรู้มากขึ้นถึงบทบาทของตนเองในฐานะกลไกสำคัญของการพัฒนาสังคมในภาพรวม การมีส่วนร่วมของพลเมืองจึงต้องครอบคลุมทั้งการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ ตั้งคำถาม และผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระดับต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบต่อสาธารณะ หน้าที่พลเมืองในโลกยุคใหม่จึงควรเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องจริยธรรมทางสังคม การเคารพในความหลากหลาย การรู้เท่าทันสื่อ การบริโภคข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ทั้งในมิติของการดำรงชีวิตประจำวัน การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการขับเคลื่อนสังคมตามหลักคุณธรรมและความเป็นธรรม ความเพิกเฉยต่อปัญหาและความอยุติธรรมจึงไม่อาจถูกมองว่าเป็นความเป็นกลางอีกต่อไป หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำและการละเมิดสิทธิต่าง ๆ ยังคงดำรงอยู่ บทความเสนอกรอบประเมินวาทกรรมคุณธรรม

ที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยร่วมสมัย เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมจิตสำนึกพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคมในยุคใหม่

คำสำคัญ: หน้าที่พลเมือง; ความรับผิดชอบต่อสังคม; พลเมืองในโลกยุคใหม่

Abstract

Modern world that is characterized by rapid and multifaceted transformations in technology, economy, politics, and culture, the role and meaning of civic duty have evolved beyond traditional frameworks that emphasized merely abiding by the law, voting, or paying taxes. The prevalence of social inequality, structural oppression, and the expansion of digital information systems have necessitated a heightened awareness among citizens of their responsibilities as key agents in shaping society. Civic participation must therefore encompass vigilance, critical inquiry, and advocacy for change at various levels, all grounded in a sense of public responsibility. Civic duty in the contemporary era should be connected with concepts of social ethics, respect for diversity, media literacy, critical consumption of information, and constructive expression for the common good. In this context, apathy towards social injustice can no longer be regarded as neutrality, but rather as complicity in the maintenance of systemic inequality and rights violations. Promoting civic consciousness and social responsibility is thus an imperative task at individual, familial, community, and national levels. Such awareness contributes to the creation of a more equitable, transparent, and sustainable society over the long term. This article proposes a framework for assessing moral discourse that aligns with democratic principles, highlighting the role of moral communication in advancing responsible citizenship in the modern era.

Keyword: Civic Duty; Social Responsibility; Citizenship in the Modern World

บทนำ

ในสังคมประชาธิปไตย ความชอบธรรมทางการเมือง (Political Legitimacy) ถือเป็นแก่นกลางของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมือง เป็นเงื่อนไขที่ทำให้การใช้อำนาจของรัฐได้รับการยอมรับทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงคุณค่า ความชอบธรรมจึงมิได้หมายถึงแค่ผลลัพธ์ของการเลือกตั้งหรือการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเท่านั้น หากยังเกี่ยวพันกับวิธีที่อำนาจรัฐถูกแสดงออก ผ่านกระบวนการสื่อสาร วาทกรรม และการสร้างความเข้าใจร่วมกับประชาชน (Beetham, 1991) ในบริบทนี้ ศิลธรรมกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่รัฐและนักการเมืองมักหยิบมาใช้เพื่อสื่อสารความชอบธรรมของตนเอง โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ความไว้วางใจของประชาชนต่อสถาบันทางการเมืองถดถอย การพูดถึงคุณธรรม ความเสียสละ ความรักชาติ หรือแม้แต่การเป็นนักการเมืองน้ำดี จึงกลายเป็นวาทกรรมที่ถูกใช้ซ้ำเพื่อแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจในการใช้อำนาจ

อย่างไรก็ตาม ศิลธรรมที่ถูกใช้ในเชิงการเมืองไม่ได้มีลักษณะเป็นกลางหรือเป็นคุณค่าที่ทุกคนเห็นพ้องเสมอไป ตรงกันข้าม ศิลธรรมถูกใช้เป็นวาทกรรมผูกขาด โดยเฉพาะในบริบทการเมืองไทย ที่ผู้มีอำนาจมักนิยามว่าความดีต้องมีลักษณะใด และใครควรถูกจัดอยู่ในสถานะของคนดี หรือคนที่ไม่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น การใช้คำว่าสามัญชน คนกตัญญู คนดีมีคุณธรรม เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของผู้นำ หรือการประณามผู้ชุมนุมทางการเมืองว่าเป็นผู้จาบจ้วง ล้มล้าง หรือไม่มีศีลธรรม ทั้งที่การแสดงออกนั้นอยู่ในขอบเขตของสิทธิเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตย (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2559) สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ความชอบธรรม ไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน หากเกิดจากการจัดวางทางวาทกรรมที่รัฐใช้เพื่อปิดกั้นเสียงวิพากษ์หรือข้อเสนอทางศีลธรรมทางเลือก

แม้ว่าการศึกษาว่าด้วยความชอบธรรมทางการเมืองจะมีการอภิปรายอย่างกว้างขวางในเชิงกฎหมายและทฤษฎีรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะในกรอบของ Weber (1978) และ Beetham (1991) ที่มุ่งจำแนกประเภทและเงื่อนไขของอำนาจที่ได้รับการยอมรับ แต่ยังคงพบช่องว่างขององค์ความรู้ (Research Gap) สำคัญ คือ การศึกษาที่ผ่านมายังให้ความสำคัญกับความชอบธรรมเชิงกฎหมาย (Legal Legitimacy) มากกว่าการพิจารณาในเชิงวาทกรรมศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของรัฐไทยที่การใช้คุณธรรมกลายเป็นกลไกในการครอบงำทางอุดมการณ์ มากกว่าจะเป็นพื้นที่ของการสื่อสารเพื่อความเข้าใจร่วม ศิลธรรมจึงมิได้ถูกศึกษาว่าเป็นโครงสร้างที่สามารถตั้งคำถามได้ แต่ถูกมองเป็นเพียงเครื่องมือที่เสริมความชอบธรรมของรัฐในระดับรูปแบบเท่านั้น

งานของ Habermas (1984) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเหตุผลสาธารณะ (Public Reason) ว่าเป็นเครื่องมือในการสร้างฉันทามติและความชอบธรรมที่ตั้งอยู่บนการสื่อสารอย่างเปิดเผย เสมอภาค และเคารพความแตกต่าง ในบริบทนี้ ศิลธรรมที่ปราศจาก

พื้นที่ให้โต้แย้ง ย่อมกลายเป็นเครื่องมือผูกขาดความดีของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่าจะเป็นคุณค่าร่วมของสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงนำไปสู่ความสนใจในการศึกษาว่า การสื่อสารเชิงคุณธรรมในการเมืองไทยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมอย่างไร และในขณะเดียวกันมีข้อจำกัดหรือความย้อนแย้งเชิงอุดมการณ์ใดบ้างที่ซ่อนอยู่ภายใต้วาทกรรมดังกล่าว ผู้เขียนมุ่งวิเคราะห์ประเด็นนี้ในเชิงแนวคิดและเชิงโครงสร้าง โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีว่าด้วยความชอบธรรมทางการเมือง การสื่อสารในประชาธิปไตย และวาทกรรมศีลธรรม เพื่อเสนอกรอบคิดใหม่ที่ไม่ใช้ศีลธรรมเป็นเครื่องมือกลบเสียงของประชาชน แต่เป็นกระบวนการของการสื่อสารที่เปิดพื้นที่ให้ทุกคนร่วมสร้างคุณธรรมสาธารณะได้อย่างเท่าเทียม

ความหมายและพัฒนาการของหน้าที่พลเมือง

ความชอบธรรมทางการเมือง (Political Legitimacy) เป็นแกนกลางที่ทำให้รัฐสามารถใช้อำนาจโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งการบังคับหรือความกลัว หากแต่ได้รับการยอมรับจากผู้ถูกปกครองอย่างสมัครใจ ในทางรัฐศาสตร์คลาสสิก Weber (1978) ได้จำแนกความชอบธรรมออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ ความชอบธรรมแบบจารีตประเพณี (Traditional), แบบคาริสมาทิก (Charismatic) และแบบเหตุผลตามกฎหมาย (Legal-Rational) ซึ่งรูปแบบหลังนี้เป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตยยุคใหม่ เพราะตั้งอยู่บนหลักการของกฎหมายที่เท่าเทียม และกลไกการมีส่วนร่วมของพลเมืองผ่านการเลือกตั้งและการถ่วงดุล อย่างไรก็ตาม นักทฤษฎีร่วมสมัยอย่าง Beetham (1991) เห็นว่าความชอบธรรมไม่ควรถูกลดทอนให้เป็นเพียงผลจากกระบวนการทางกฎหมายหรือผลการเลือกตั้ง หากต้องประกอบด้วย 3 เงื่อนไข ได้แก่ 1. การใช้อำนาจต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ยอมรับได้ 2. กฎเกณฑ์นั้นต้องมีเหตุผลในทางคุณค่า และ 3. ผู้ถูกปกครองต้องมีการยอมรับอย่างสมัครใจ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความชอบธรรมเป็นพลวัตที่ต้องการทั้งกฎหมาย จริยธรรมและการสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับร่วมของสังคม ไม่ใช่เพียงกระบวนการทางรัฐธรรมนุญเท่านั้น

ในบริบทประชาธิปไตยร่วมสมัย ความชอบธรรมจึงไม่สามารถวัดได้จากจำนวนเสียง เพียงลำพัง หากแต่ต้องพิจารณาว่าอำนาจนั้นได้รับการยอมรับเชิงคุณค่าจากประชาชนหรือไม่ กรณีตัวอย่างเช่น การเลือกตั้งในหลายประเทศที่แม้ผู้ชนะได้เสียงข้างมากในทางกฎหมาย แต่กลับขาดความชอบธรรมในสายตาสาธารณะ เนื่องจากประชาชนรู้สึกว่าการบริหารไม่โปร่งใส ไม่ฟังเสียงประชาชน หรือใช้อำนาจโดยไม่เคารพหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย เช่น กรณีการจัดตั้งรัฐบาลในประเทศไทยปี พ.ศ. 2566 ที่แม้จะดำเนินการตามกระบวนการรัฐธรรมนุญ แต่กลับถูกตั้งคำถามอย่างหนักถึงความชอบธรรมทาง

การเมือง เพราะไม่สะท้อนเจตจำนงของเสียงข้างมากที่ประชาชนเลือกตั้งมาอย่างชัดเจน และแนวคิดของ Habermas (1989) จึงเสนอว่า ความชอบธรรมทางการเมืองที่แท้จริงต้องอาศัยพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ซึ่งเปิดให้ประชาชนสามารถอภิปราย ตรวจสอบ และเสนอข้อวิพากษ์ต่ออำนาจรัฐอย่างเป็นธรรม ความชอบธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่ประกาศตนเอง แต่ต้องเกิดจากกระบวนการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนฐานของเหตุผลสาธารณะ (Public Reason) และการยอมรับร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนอย่างเสมอภาค เมื่อกระบวนการดังกล่าวถูกทำให้กลวงเปล่าหรือกลบด้วยวาทกรรมศีลธรรมที่รัฐผลิตขึ้นเอง ความชอบธรรมก็จะเหลือเพียงเปลือกนอกที่บรรจุอำนาจไว้ โดยไร้การยอมรับที่แท้จริงจากสังคม แม้ว่า ความชอบธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะมีรากฐานมาจากหลักนิติธรรมและกระบวนการทางกฎหมาย หากแต่ในโลกปัจจุบันที่การรับรู้ของประชาชนมีบทบาทสูงมากขึ้น การอธิบาย ความชอบธรรม โดยอิงเพียงกฎเกณฑ์เชิงโครงสร้างย่อมไม่เพียงพอ ความสามารถของรัฐในการสื่อสารอย่างโปร่งใส มีเหตุผล และเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม จึงเป็นอีกหนึ่งแกนสำคัญของการสร้างความชอบธรรมที่ยั่งยืน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความชอบธรรมในโลกสมัยใหม่ไม่อาจพึ่งพาเพียงกระบวนการทางกฎหมาย หากต้องอาศัยการสื่อสารที่ประชาชนยอมรับได้ ด้วยเพื่อให้เห็นภาพของความแตกต่างเชิงโครงสร้างและพลวัตของความชอบธรรมทั้งสองลักษณะ สามารถเปรียบเทียบได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความชอบธรรมเชิงกฎหมาย vs ความชอบธรรมเชิงสื่อสาร

ประเด็นเปรียบเทียบ	ความชอบธรรมเชิงกฎหมาย	ความชอบธรรมเชิงสื่อสาร
ที่มา	อิงจากรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และกระบวนการทางสถาบัน	อิงจากการยอมรับของประชาชนผ่านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม
หลักฐานของความชอบธรรม	การเลือกตั้ง การแต่งตั้ง การใช้กฎหมาย อย่างเป็นทางการ	ความเชื่อมั่นของประชาชน ความโปร่งใสของรัฐ การเปิดพื้นที่ให้ถกเถียง
มิติของอำนาจ	เชิงโครงสร้าง สถาบัน รัฐเป็นผู้ควบคุม	เชิงปฏิสัมพันธ์ รัฐกับพลเมืองเป็นผู้ร่วมสร้าง
ข้อจำกัด	อาจไม่สะท้อนความรู้สึกของประชาชนจริง โดยเฉพาะเมื่อกระบวนการไม่โปร่งใส	เปราะบางต่อความไม่ไว้วางใจ หากรัฐสื่อสารไม่จริงใจหรือผูกขาดวาทกรรม
ตัวอย่างในบริบทไทย	การจัดตั้งรัฐบาลปี 2566 ที่ถูกตั้งคำถามแม้ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ	การประชุมเรียกร้องให้แก้รัฐธรรมนูญของเยาวชนในปี 2563-2565

ชี้ให้เห็นว่า ความชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยมิใช่สิ่งที่ยึดโยงกับกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องพิจารณาในเชิงการสื่อสาร และความรู้สึกของพลเมือง ว่าอำนาจรัฐนั้นถูกใช้อย่างโปร่งใสและเป็นธรรมเพียงใด แม้รัฐจะมีฐานความชอบธรรมจากการเลือกตั้งหรือรัฐธรรมนูญ แต่หากไม่สามารถสื่อสารให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสังคม ความชอบธรรมนั้นก็อาจกลายเป็นเพียงเปลือกนอกที่รัฐใช้ค้ำยัน

อำนาจแบบจำกัด การสื่อสารจึงมิใช่แค่การอธิบายอำนาจ แต่เป็นการสร้างอำนาจที่ประชาชนร่วมยอมรับได้ ซึ่งจะเป็นประเด็นสำคัญในหัวข้อถัดไปว่าด้วยการสื่อสารเชิงคุณธรรมในบริบทการเมือง

สรุปได้ว่า ความชอบธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไม่ได้เป็นเพียงสถานะที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางกฎหมายหรือผลการเลือกตั้งเท่านั้น หากแต่เป็นพลวัตที่ต้องอาศัยการยอมรับร่วมจากประชาชนทั้งในเชิงกฎหมาย เชิงคุณค่า และเชิงการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สังคมตื่นตัวทางการเมือง ความชอบธรรมจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้เพียงเพราะถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ หากแต่ต้องรู้สึกได้ ว่าอำนาจนั้นโปร่งใส เป็นธรรม และฟังเสียงประชาชนอย่างแท้จริง ความชอบธรรมเชิงสื่อสารจึงกลายเป็นมิติที่สำคัญควบคู่กับความชอบธรรมเชิงกฎหมาย โดยเฉพาะในสังคมที่ประชาชนต้องการบทบาทมากกว่าแค่ผู้เลือกตั้ง การเปิดพื้นที่ให้มีการสื่อสารอย่างเท่าเทียมจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของความชอบธรรมที่ยั่งยืน และเมื่อการสื่อสารเหล่านั้นถูกห่อหุ้มด้วยวาทกรรมคุณธรรมที่ผูกขาดโดยรัฐ การตั้งคำถามว่า ใครเป็นผู้กำหนดคุณค่าจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งจะเป็นประเด็นสำคัญในหัวข้อถัดไปว่าด้วยการสื่อสารเชิงคุณธรรมในทางการเมือง

การสื่อสารเชิงคุณธรรมในบริบทการเมือง: เครื่องมือสร้างความชอบธรรมหรือวาทกรรมครอบงำ

การสื่อสารเชิงคุณธรรม (Moralized Communication) กลายเป็นกลไกสำคัญที่นักการเมืองและกลุ่มอำนาจในระบอบประชาธิปไตยใช้ในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง โดยเฉพาะในบริบทที่ความไว้วางใจต่อระบบการเมืองเสื่อมถอย ศีลธรรมถูกนำมาใช้เป็นฐานในการสื่อสารเพื่อทำให้ภาพลักษณ์ของผู้ปกครองปรากฏในฐานะคนดี ผู้เสียสละ หรือนักการเมืองที่มีคุณธรรมการอ้างถึงคุณธรรมจึงไม่ใช่เพียงการสะท้อนจิตสำนึกส่วนบุคคล แต่คือกลยุทธ์ทางการเมืองที่มีเป้าหมายในการจัดวางตำแหน่งของตนให้อยู่เหนือข้อถกเถียง ขณะเดียวกันก็ลดทอนความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้ามที่ถูกทำให้เป็นผู้ไม่มีคุณธรรม หรือไม่เหมาะสม ต่อการมีอำนาจทางการเมือง

ในสังคมการเมืองไทย ตัวอย่างของการสื่อสารเชิงคุณธรรมปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นวาทกรรมนักการเมืองน้ำดี เรามาด้วยใจบริสุทธิ์หรือคนดีต้องปกครองบ้านเมือง ซึ่งกลายเป็นเกราะคุ้มกันให้กับผู้ใช้อำนาจ ขณะเดียวกันก็นำไปสู่การมองฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองว่าเป็นคนไม่ดี คนที่จาบจ้วง หรือคนที่ไม่ควรมีพื้นที่ในระบอบประชาธิปไตย แนวโน้มนี้สะท้อนถึงการลดทอนความชอบธรรมของอีกฝ่ายด้วยเกณฑ์ทาง

ศีลธรรมที่ไม่สามารถต่อรองหรือถกเถียงได้ ทำให้พื้นที่ทางการเมืองคับแคบลง และเปลี่ยนจากการอภิปรายด้วยเหตุผลเป็นการตัดสินใจด้วยวาทกรรมฝ่ายเดียว (Sinpeng, 2013)

แนวคิดของ Mouffe (2005) ได้เตือนว่า หากพื้นที่ประชาธิปไตยไม่เปิดให้ความขัดแย้งทางอุดมการณ์และคุณค่าเกิดขึ้นอย่างปลอดภัย สังคมจะเปลี่ยนจากการเมืองที่เป็นสนามแข่งขันทางความคิด ไปเป็นสนามศีลธรรมที่มีแต่ฝ่ายที่ถูกและผิดอย่างสุดโต่ง ซึ่งเป็นอันตรายต่อความหลากหลายทางการเมืองอย่างยิ่ง ในบริบทเช่นนี้ การสื่อสารเชิงคุณธรรมที่ไม่สามารถถูกโต้แย้งจึงไม่เพียงแต่บ่อนทำลายความชอบธรรม แต่ยังกลายเป็นวาทกรรมครอบงำที่รัฐหรือกลุ่มอำนาจใช้เพื่อกำหนดว่าใครควรถูกฟัง และใครควรถูกเงียบเสียง แม้ศีลธรรมจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมืองที่รับผิดชอบ แต่เมื่อถูกทำให้กลายเป็นอาวุธเพื่อรักษาอำนาจวาทกรรมเชิงคุณธรรมจะเปลี่ยนจากการสร้างความชอบธรรม ไปเป็นการสร้างกำแพงปิดกั้นการตรวจสอบและลดความชอบธรรมของการมีส่วนร่วมจากเสียงอื่น ๆ ในสังคม ข้อเสนอที่ว่า คนดีไม่จำเป็นต้องถูกตรวจสอบหรือคนดีมีสิทธิ์มากกว่าคนทั่วไป คือ การบิดเบือนหลักการประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิง การตั้งคำถามต่อวาทกรรมเหล่านี้ จึงไม่ใช่การปฏิเสธคุณธรรม แต่คือการปกป้องประชาธิปไตยให้ไม่กลายเป็นเครื่องมือของศีลธรรมฝ่ายเดียว และถึงแม้ว่า การสื่อสารเชิงคุณธรรมจะมีศักยภาพในการสร้างความไว้วางใจทางการเมือง แต่ลักษณะของวาทกรรมที่ใช้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลลัพธ์ทางประชาธิปไตย หากเป็นวาทกรรมที่เปิดพื้นที่ให้ถกเถียงและตรวจสอบ ก็จะช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมในเชิงคุณค่า แต่หากเป็นวาทกรรมที่ผูกขาดความหมายของความดี และใช้ตัดสินหรือลดทอนผู้อื่น ก็จะกลายเป็นเครื่องมือของการครอบงำทางอุดมการณ์ เพื่อให้เห็นความแตกต่างดังกล่าวอย่างชัดเจน สามารถจัดทำเป็นตารางเปรียบเทียบได้ดังนี้

ตารางที่ 2 วาทกรรมคุณธรรมแบบเปิด vs วาทกรรมคุณธรรมแบบครอบงำ

ประเด็นเปรียบเทียบ	วาทกรรมคุณธรรมแบบเปิด	วาทกรรมคุณธรรมแบบครอบงำ
ฐานของความดี	อิงหลักสิทธิมนุษยชน เหตุผลสาธารณะ ความหลากหลายของคุณค่า	อิงศีลธรรมแบบเดียว ผูกโยงกับวัฒนธรรม รัฐ ศาสนา หรือกลุ่มอำนาจเฉพาะ
ทัศนคติต่อความเห็นต่าง	ยอมรับความแตกต่าง เห็นว่าศีลธรรมเป็นพื้นที่ถกเถียงได้	มองความเห็นต่างว่าเป็นภัยต่อระเบียบ/สังคม
การใช้ในเมือง	สร้างความไว้วางใจ เปิดพื้นที่การตรวจสอบ	ใช้กำกับ/ปิดปากผู้เห็นต่าง สร้างภาพความดีฝ่ายเดียว
ตัวอย่างในทางปฏิบัติ	นักการเมืองที่เปิดรับคำวิจารณ์ ยึดหลักตรวจสอบได้ทุกระดับ	การอ้างความดีเพื่อไม่ให้ตรวจสอบ การกล่าวหาคู่แข่งว่าจาบจ้วง
ผลต่อประชาธิปไตย	เสริมความชอบธรรม ขยายพื้นที่การมีส่วนร่วม	ลดทอนประชาธิปไตย จำกัดความหลากหลายทางคุณค่า

ตารางนี้สะท้อนให้เห็นว่า วาทกรรมเชิงคุณธรรมมีบทบาทสองด้านอย่างชัดเจน ในทางการเมือง หากถูกใช้ในลักษณะที่เปิดกว้างและอยู่บนฐานของเหตุผลร่วม วาทกรรมเหล่านี้สามารถส่งเสริมการสร้างควมไว้วางใจและจิตสำนึกทางการเมืองที่รับผิดชอบ แต่หากศีลธรรมถูกทำให้กลายเป็นมาตรฐานเดียว และใช้ในการปิดกั้นพื้นที่ของการถกเถียง การตั้งคำถาม หรือแม้แต่การมีอยู่ของอัตลักษณ์ที่แตกต่าง วาทกรรมคุณธรรมก็จะกลายเป็นโครงสร้างของการครอบงำ ที่แฝงอยู่ในนามของความดี ซึ่งยากต่อการตั้งคำถาม และตรวจสอบ

สรุปได้ว่า การสื่อสารเชิงคุณธรรมมิได้เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสารเชิงจริยธรรมที่มีไว้สร้างความไว้วางใจในเชิงอุดมคติเท่านั้น หากแต่มีพลวัตเชิงอำนาจที่อาจนำไปสู่การจัดวางตำแหน่งของผู้พูดและผู้รับสารในฐานะฝ่ายดี กับฝ่ายผิดศีลธรรม อย่างชัดเจน การใช้วาทกรรมคุณธรรมในทางการเมืองจึงมีศักยภาพทั้งในการส่งเสริมและบ่อนทำลายความชอบธรรมทางการเมืองในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวาทกรรมนั้นถูกผูกขาดให้สะท้อนเพียงมุมมองของรัฐหรือกลุ่มอำนาจ วาทกรรมคุณธรรมจึงแบ่งได้เป็นสองลักษณะหลัก ได้แก่ แบบเปิดซึ่งตั้งอยู่บนหลักเหตุผลสาธารณะ เปิดพื้นที่ให้ความแตกต่าง และสนับสนุนการตรวจสอบ และแบบครอบงำ ซึ่งใช้ศีลธรรมเป็นเครื่องมือจำกัดสิทธิเสรีภาพ ขีดเส้นความดีตามกรอบที่รัฐกำหนด และลดทอนความชอบธรรมของผู้อื่นในนามของความสงบเรียบร้อย การทำความเข้าใจลักษณะของวาทกรรมคุณธรรมทั้งสองแบบ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประเมินพฤติกรรมของนักการเมืองที่ใช้ศีลธรรมเป็นเครื่องมือทางสื่อสาร

พฤติกรรมของนักการเมืองกับการสื่อสารเชิงคุณธรรม: ความหวัง ความกลวง และความย้อนแย้ง

นักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องพึ่งพาการสื่อสารเพื่อสร้างความชอบธรรมและความสัมพันธ์กับประชาชน การสื่อสารเชิงคุณธรรมจึงกลายเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของความเสียสละ ความเป็นผู้มีจริยธรรม และการเป็นผู้ นำที่ใส่ใจผลประโยชน์ของสาธารณะ ในด้านหนึ่ง วาทกรรมลักษณะนี้ช่วยให้ประชาชนรู้สึกว่าการเมืองสามารถเชื่อถือได้ และเสริมสร้างจิตสำนึกของพลเมืองที่ตระหนักถึงคุณค่า และความรับผิดชอบในการปกครอง นี่คือนิติของความหวังที่แฝงอยู่ในวาทกรรมคุณธรรม ซึ่งเมื่อใช้อย่างจริงจังและตรวจสอบได้ จะช่วยยกระดับคุณภาพของประชาธิปไตย (Fairclough, 1995) ในอีกด้านหนึ่ง วาทกรรมคุณธรรมจำนวนมากถูกใช้เพื่อกลบพฤติกรรมทางการเมืองที่ขาดความโปร่งใส หรือเป็นเพียงการตกแต่งเชิงสัญลักษณ์โดยไม่มี การปฏิบัติที่สอดคล้องจริงในเชิงโครงสร้าง สิ่งนี้คือนิติของความกลวงที่ปรากฏในกรณี

ที่นักการเมืองอ้างตนว่าเป็นผู้มีศีลธรรมแต่กลับหลีกเลี่ยงการตรวจสอบ หรือใช้อำนาจในลักษณะที่ขัดกับหลักนิติธรรม ตัวอย่างเช่น การสื่อสารที่ใช้วาทกรรมผู้นำที่เสียสละเพื่อชาติ หรือมาด้วยความตั้งใจบริสุทธิ์ แต่ปฏิเสธการถ่วงดุลในเชิงระบบ เช่น การหลีกเลี่ยงการชี้แจงงบประมาณ โหวตสวนความต้องการของประชาชน หรือยึดตำแหน่งด้วยกลไกรัฐมากกว่าฉันทามติของสังคม (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2563)

ในบางกรณีวาทกรรมคุณธรรมยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงอุดมการณ์ที่นักการเมืองใช้ในการตีตรา ฝ่ายตรงข้าม โดยไม่ต้องอาศัยหลักการหรือนโยบาย เช่น การกล่าวหาว่า คนเหล่านั้นไม่เคารพวัฒนธรรมไทย พวกนั้นไม่เคยเสียสละ หรือคนแบบนั้นไม่มีคุณธรรม กลไกเช่นนี้ไม่เพียงสร้างความเกลียดชัง แต่ยังลดทอนพื้นที่ของการถกเถียงในระบอบประชาธิปไตย และย้ายความชอบธรรมออกจากเหตุผลทางนโยบาย ไปสู่วาทกรรมทางศีลธรรมที่ไม่เปิดให้ถูกตั้งคำถามได้ สิ่งนี้คือมิติของความย้อนแย้ง ที่สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ศีลธรรมโดยไม่มีหลักการ คือการทำให้ศีลธรรมเป็นเครื่องมือของอำนาจ มากกว่าเป็นคุณค่าที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ (Mouffe, 2005)

การศึกษาพฤติกรรมของนักการเมืองผ่านมุมมองของการสื่อสารเชิงคุณธรรมจึงไม่ควรหยุดอยู่แค่การวิเคราะห์ถ้อยคำที่ปรากฏ แต่ต้องพิจารณาถึง การกระทำเชิงระบบที่ตามมาด้วย หากศีลธรรมเป็นเพียงวาทกรรมที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ การเมืองที่ยึดถือคุณธรรมก็จะกลายเป็นเพียงหน้ากากที่ใช้บังสายตาประชาชนจากความเป็นจริงของอำนาจ การตั้งคำถามต่อการใช้ศีลธรรมของนักการเมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำให้ประชาธิปไตยไม่กลายเป็นเครื่องมือของการสื่อสารฝ่ายเดียว แต่เป็นพื้นที่ที่ศีลธรรมจะถูกเจรจา วิพากษ์ และต่อรองอย่างเสมอภาค (Mouffe, 2000) ดังนั้น วาทกรรมคุณธรรมของนักการเมืองจึงไม่สามารถวัดได้จากคำพูดเท่านั้น แต่ต้องดูพฤติกรรมทางการเมืองที่ตามมาด้วยอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะว่าเปิดให้ตรวจสอบหรือไม่ ใช้คุณธรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการเมืองหรือเพื่อควบคุมทางอุดมการณ์ หากปล่อยให้ความกลวงและความย้อนแย้งมีพื้นที่มากเกินไป ความชอบธรรมที่แท้จริงก็จะถูกแทนที่ด้วยความดีจอมปลอม ที่ใช้เพื่อรักษาอำนาจมากกว่าสร้างคุณค่า

สรุปได้ว่า วาทกรรมศีลธรรมมิได้มีเพียงมิติแห่งความหวัง ที่ช่วยสร้างความชอบธรรมและความไว้วางใจในทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังมีอีกสองมิติที่ซ่อนอยู่ คือ ความกลวงและความย้อนแย้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้จะมีการอ้างถึงคุณค่าทางจริยธรรม แต่หากขาดการปฏิบัติที่สอดคล้อง หรือใช้ศีลธรรมเป็นเพียงเครื่องมือทางอำนาจ วาทกรรมเหล่านั้นก็อาจกลายเป็นฉากหน้าที่บั่นทอนคุณภาพของประชาธิปไตยโดยตรง พฤติกรรมเช่นนี้อาจเห็นได้จากนักการเมืองที่อ้างความดีเพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบ หรือใช้ศีลธรรมในการโจมตีฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองโดยไม่ให้พื้นที่สำหรับการถกเถียงเชิงเหตุผล ฉะนั้น

การวิเคราะห์วาทกรรมคุณธรรมต้องพิจารณาควบคู่กับพฤติกรรมเชิงระบบของนักการเมือง มิฉะนั้นศีลธรรมจะถูกใช้เพื่อปกป้องอำนาจ มากกว่าจะเป็นสะพานเชื่อมโยงพลเมืองกับระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

แนวทางการสื่อสารเชิงคุณธรรมในระบอบประชาธิปไตยที่เปิดพื้นที่ให้ถกเถียงและตรวจสอบ

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาของการใช้วาทกรรมคุณธรรมในทางการเมืองที่ผ่านมาทั้งในลักษณะที่เป็นเพียงการตกแต่งทางภาพลักษณ์ หรือในลักษณะที่ใช้ศีลธรรมเพื่อจำกัดความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้าม แนวทางการสื่อสารเชิงคุณธรรมในระบอบประชาธิปไตยที่ควรเป็นจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของความเปิดกว้าง ไม่ใช่ความถูกต้องเพียงหนึ่งเดียว กล่าวคือ คุณธรรมในการสื่อสารควรมีลักษณะของการชักชวนให้เห็นคุณค่าอย่างมีเหตุผลมากกว่าการยึดยึดมาตรฐานทางศีลธรรมที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ผูกขาด (Habermas, 1984) เพราะประชาธิปไตยที่แท้จริงไม่เติบโตบนศีลธรรมที่พูดแทนทุกคน แต่เติบโตจากศีลธรรมที่ทุกคนสามารถร่วมกันตั้งคำถามและกำหนดได้ (Mouffe, 2000) และในบริบทการเมืองไทย แนวโน้มการสื่อสารของนักการเมืองจำนวนมากไม่น้อยยังคงตกอยู่ภายใต้กรอบคิดแบบ คุณธรรมเชิงอนุรักษ์นิยม ซึ่งผูกโยงกับวาทกรรมความจงรักภักดี ความสงบเรียบร้อย และการเสียสละเพื่อชาติ โดยปราศจากการตั้งคำถามหรือการถกเถียงจากพลเมือง ปรากฏการณ์เช่นนี้เห็นได้ชัดในการรณรงค์เลือกตั้งที่เน้นคำขวัญเช่น เลือกคนดีเข้าสภา โดยไม่พูดถึงนโยบายหรือระบบตรวจสอบใด ๆ หรือกรณีที่รัฐใช้คำว่า จาบจ้วงเพื่อลดทอนความชอบธรรมของผู้เรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันหลักของประเทศ (ธเนศวรชยานนาวา, 2563; ปิปปิซี ไทย, 2566) พฤติกรรมเช่นนี้ไม่เพียงสร้างบรรยากาศของความกลัว แต่ยังทำให้คุณธรรมกลายเป็นเครื่องมือกีดกันมากกว่ากลไกสร้างความเข้าใจร่วมโดยแนวทางการสื่อสารเชิงคุณธรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย จึงควรมีอย่างน้อย 3 ประการสำคัญ ได้แก่

1. การตั้งอยู่บนฐานของเหตุผลสาธารณะ (Public Reasoning) คือ ศีลธรรมที่ใช้อธิบายต้องสามารถตรวจสอบได้ และไม่ยกตนอยู่เหนือการถกเถียง (Habermas, 1984)
2. การเคารพความหลากหลายของคุณค่าในสังคม นักการเมืองควรยอมรับว่าศีลธรรมมิได้มีเพียงชุดเดียว และการเมืองที่ดีไม่ใช่การทำให้ทุกคนคิดเหมือนกัน (Mouffe, 2000)
3. การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนตรวจสอบวาทกรรมคุณธรรมของตน ไม่ว่าจะผู้นั้นจะอ้างความดีแค่ไหน หากหลีกเลี่ยงการตรวจสอบ ก็ย่อมบั่นทอนความชอบธรรมในระยะยาว (Fairclough, 1995)

การเมืองไทยจะสามารถก้าวข้ามวาทกรรมศีลธรรมที่จำกัดการมีส่วนร่วมได้ก็ต่อเมื่อการสื่อสารเชิงคุณธรรมไม่ถูกผูกขาดโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอีกต่อไป และกลายเป็นสนามเปิดของการอภิปรายเชิงจริยธรรมอย่างเท่าเทียม ทั้งในรัฐสภา สื่อมวลชน และพื้นที่สาธารณะของพลเมืองทุกกลุ่ม ยิ่งไปกว่านั้น การสื่อสารเชิงคุณธรรมในสังคมไทยยังมีลักษณะเป็นวาทกรรมแบบศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกโยงความดีเข้ากับสิ่งที่ไม่อาจต่อรอง เช่น สถาบันสำคัญ ศีลธรรมจารีต หรือความเป็นไทย โดยผู้ที่ตั้งคำถามต่อสิ่งเหล่านี้มักถูกจัดวางให้อยู่ในสถานะของผู้ไม่จงรักภักดี หรือผู้บ่อนทำลายชาติ (ธนศ วงศ์ยานนาวา, 2563) ความพยายามในการเปลี่ยนการเมืองให้เป็นสนามถกเถียงของเหตุผล จึงมักพ่ายแพ้ให้กับการเมืองที่ใช้ศีลธรรมเป็นโล่กำบังจากการตรวจสอบ และเปลี่ยนความไม่พอใจของประชาชนให้กลายเป็นความผิดทางจริยธรรมแทน เช่น การที่รัฐมักใช้คำว่า มือที่สามหรือมือเบื้องหลังแทนการรับฟังข้อเรียกร้องของขบวนการทางสังคม และในทางเปรียบเทียบประชาธิปไตยในหลายประเทศ เช่น ชิลีหรือเกาหลีใต้ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงวาทกรรมคุณธรรมจากการผูกขาดโดยรัฐไปสู่การเปิดพื้นที่ให้พลเมืองร่วมกำหนดนิยามของความดีส่วนรวม ผ่านเวทีอภิปรายสาธารณะ การร่างรัฐธรรมนูญโดยประชาชน หรือการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมที่ไม่ถูกตีตราว่า ผิดจารีต ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การเมืองที่ทำให้เกียรติความหลากหลายทางศีลธรรม ไม่เพียงช่วยลดความขัดแย้งในสังคม แต่ยังทำให้ศีลธรรมกลายเป็นพลังร่วม มากกว่ากำแพงแบ่งฝ่าย ซึ่งเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Mouffe, 2005)

สรุปได้ว่า การสื่อสารเชิงคุณธรรมในสังคมประชาธิปไตยมิใช่ปฏิบัติการทางภาษาเพียงอย่างเดียว แต่คือการวางโครงสร้างทางอำนาจที่ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ความท้าทายสำคัญอยู่ที่การทำให้ศีลธรรมไม่กลายเป็นข้ออ้างของรัฐหรือกลุ่มอำนาจในการกีดกันความเห็นต่าง แต่ต้องถูกทำให้เป็นพื้นที่สาธารณะซึ่งประชาชนสามารถร่วมกันถกเถียง สร้าง และตรวจสอบได้อย่างเสมอภาค แนวทางที่พึงประสงค์จึงไม่ใช่การทำให้การเมืองปลอดจากศีลธรรม หากแต่เป็นการออกแบบการสื่อสารเชิงคุณธรรมให้ตั้งอยู่บนฐานของเหตุผลสาธารณะ เคารพความหลากหลาย และเปิดพื้นที่ให้กับเสียงทุกเสียงที่มีอยู่ในสังคม ดังนั้น เพื่อให้ประชาธิปไตยไทยก้าวข้ามภาวะดีแบบเลือกข้าง ไปสู่ดีแบบถกเถียงได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการออกแบบแนวคิดใหม่ที่สามารถประเมินและออกแบบการสื่อสารเชิงคุณธรรมให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยร่วมสมัยอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพบว่า การใช้วาทกรรมคุณธรรมในสังคมประชาธิปไตยมิได้เป็นเพียงการสื่อสารคุณค่าร่วม หากแต่มีลักษณะเป็นสนามต่อรองทางอุดมการณ์ที่สัมพันธ์กับ

อำนาจ การนิยามว่าอะไรคือความดีและใครเป็นผู้มีคุณธรรมนั้น มิได้ดำรงอยู่ในสุญญากาศ หากเกิดขึ้นผ่านกระบวนการต่อสู้ กำกับ และสถาปนาโดยกลุ่มผู้มีอำนาจในการกำหนด กรอบวาทกรรมสาธารณะ บทความนี้จึงเสนอกรอบการประเมินวาทกรรมคุณธรรมใน ระบอบประชาธิปไตยแบบเปิด (Open Democratic Discourse) ที่ประกอบด้วย 4 เกณฑ์ ได้แก่ 1. ความสามารถในการวิพากษ์ (Critical Reflexivity) ว่ามีพื้นที่ให้ตั้งคำถามต่อ คุณธรรมที่เสนอหรือไม่ 2. ความครอบคลุมของผู้พูด (Inclusion) ว่ามีความหลากหลาย ทางอัตลักษณ์และความเห็นหรือไม่ 3. ความเชื่อมโยงกับเหตุผลสาธารณะ (Public Reason) ว่าการอ้างศีลธรรมตั้งอยู่บนฐานเหตุผลที่ตรวจสอบได้หรือไม่ และ 4. การมีพื้นที่ ปลอดภัยในการโต้แย้ง (Safe Space) ว่าผู้เห็นต่างสามารถแสดงความเห็นได้โดยไม่ถูกกดทับ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เกณฑ์ที่ 1 ความสามารถในการทวิพากษ์ (Accountability to Critique) ศีลธรรมที่ถูกนำเสนอในการเมืองต้องสามารถถูกตั้งคำถาม วิจาร์ณ หรืออธิบายได้ในพื้นที่ สาธารณะ ไม่ว่าจะมาจากรัฐ สื่อ หรือนักการเมือง หากวาทกรรมคุณธรรมยกตนให้สูงกว่า เหตุผล หรือห้ามแตะต้อง ย่อมเป็นศีลธรรมที่ขัดกับหลักประชาธิปไตย

เกณฑ์ที่ 2 ความครอบคลุมทางอัตลักษณ์ (Inclusiveness of Moral Voice) วาทกรรมคุณธรรมที่ดีต้องไม่ปิดกั้นเสียงของผู้มีอัตลักษณ์ที่แตกต่าง เช่น กลุ่มชาติพันธุ์

เพศวิถี ความเชื่อ หรืออุดมการณ์ หากศีลธรรมถูกใช้เพื่อตัดสิทธิของผู้ที่ไม่อยู่ในนิยามคนดี เช่น LGBTQ+ ผู้เห็นต่าง หรือเยาวชนเคลื่อนไหว ก็ถือว่าล้มเหลวในมิตินี้

เกณฑ์ที่ 3 ความยืดหยุ่นกับเหตุผลสาธารณะ (Public-Reason Alignment) นักการเมืองหรือรัฐต้องสามารถอธิบายศีลธรรมที่ตนใช้อย่างโปร่งใส บนพื้นฐานเหตุผลที่ยอมรับได้ร่วมกันในสังคม ไม่ใช่เหตุผลเฉพาะกลุ่ม หรือคำอ้างเชิงศรัทธาที่ปิดกั้นการถกเถียง เช่น เราทำเพื่อชาติ โดยไม่อธิบายรายละเอียดหรือผลกระทบเชิงนโยบาย

เกณฑ์ที่ 4 ความปลอดภัยของพื้นที่วิพากษ์ (Protection for Dissent) ศีลธรรมในประชาธิปไตยต้องไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการปิดปากฝ่ายตรงข้าม หากประชาชนรู้สึกว่าการตั้งคำถามต่อศีลธรรมของรัฐอาจนำไปสู่การตีตรา ดำเนินคดี หรือถูกคุกคาม ศีลธรรมนั้นย่อมไร้ความชอบธรรมและขัดกับจิตวิญญาณประชาธิปไตย

เกณฑ์ทั้ง 4 ข้อนี้นำศีลธรรมจากเกราะอำนาจ ให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะของการเจรจาทางคุณค่าอย่างแท้จริง และนี่คือหัวใจของประชาธิปไตยที่เปิดพื้นที่ให้ศีลธรรมเป็นของทุกคน ไม่ใช่ของคนบางกลุ่มเท่านั้น

องค์ความรู้ใหม่จากกรอบดังกล่าว คือ การวางมาตรฐานวัดเชิงโครงสร้างต่อวาทกรรมคุณธรรมในฐานะกลไกทางอำนาจในสังคมประชาธิปไตย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์และประเมินรูปแบบการสื่อสารในสถานการณ์จริง เช่น การหาเสียงเลือกตั้งที่อ้างคุณธรรมโดยไม่มีพื้นที่ให้วิจารณ์ฝ่ายตรงข้าม การกล่าวอ้างความดีของรัฐบาลที่ไม่มี การเปิดพื้นที่ให้เสียงเห็นต่าง หรือการใช้วาทกรรมคุณธรรมในสื่อมวลชนที่กดทับกลุ่มเปราะบาง กรอบนี้สามารถเป็นเครื่องมือของพลเมือง นักวิชาการ หรือภาคประชาสังคมในการประเมินว่าการสื่อสารเชิงคุณธรรมในที่สาธารณะนั้นเปิดกว้างอย่างแท้จริงหรือเป็นเพียงการสร้างความปลอดภัยให้กับอำนาจที่ผูกขาดทางคุณค่าเท่านั้น

สรุป

ศีลธรรมในทางการเมืองมิได้ดำรงอยู่อย่างเป็นกลาง หากสัมพันธ์กับการจัดวางอำนาจในการนิยามความดีผ่านวาทกรรมที่รัฐและชนชั้นนำสามารถผูกขาดได้ในนามของความสงบเรียบร้อยหรือจริยธรรมแบบเดียว การสร้างความชอบธรรมจึงไม่ได้เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียม แต่เกิดจากการใช้ศีลธรรมเป็นเครื่องมือกำกับขอบเขตของสิ่งที่สังคมควรยอมรับ ภายใต้บริบทประชาธิปไตยที่เปิดกว้าง ศีลธรรมควรเป็นพื้นที่ของการตั้งคำถาม ถกเถียง และสร้างคุณค่าร่วม มากกว่าการใช้เพื่อปิดกั้นเสียงที่แตกต่าง การประเมินวาทกรรมคุณธรรมจึงควรตั้งอยู่บนเกณฑ์ที่ชัดเจน ได้แก่ ความสามารถในการวิพากษ์ ความครอบคลุม เหตุผลสาธารณะ และพื้นที่ปลอดภัย ซึ่งไม่เพียงทำหน้าที่เป็นกรอบวิเคราะห์เชิงอุดมการณ์เท่านั้น หากยังสามารถประยุกต์ใช้ในการประเมินการสื่อสาร

ทางการเมืองร่วมสมัยได้จริง เช่น การวิเคราะห์ค้นหาเสียงที่อ้างคุณธรรมเพื่อตัดตอนฝ่ายตรงข้าม หรือการตรวจสอบวาทกรรมของรัฐบาลที่อ้างความดีโดยไม่เปิดพื้นที่ให้ความเห็นต่าง เกณฑ์ทั้งสี่จึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางประชาธิปไตย ที่ช่วยให้พลเมืองสามารถตั้งคำถามต่อความดีที่รัฐเสนอ และร่วมกันสร้างความชอบธรรมทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนฐานของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ธนศ วงศ์ยานนาวา. (2559). การเมืองของศีลธรรมในรัฐราชการไทย. *รัฐศาสตร์สาร*, 37(2), 57–84.
- บีบีซี ไทย. (2566). *เลือกตั้ง 2566 : ปฏิกริยาสื่อต่างชาติต่อการเลือกตั้ง การเมืองไทย เปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่*. สืบค้น 18 เมษายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/2Wq1n>
- Beetham, D. (1991). *The Legitimation of Power*. London: Palgrave Macmillan.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Harlow, Essex, UK: Longman.
- Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Massachusetts, USA: MIT Press.
- Mouffe, C. (2005). *On the Political*. Oxfordshire, UK: Routledge.
- Sinpeng, A. (2013). *The politics of moral regulation in Thailand*. London: Palgrave Macmillan.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society*. California, USA.: University of California Press.